

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

SAVREMENO RODITELJSTVO I ODGOJ DJECE

Završni magistarski rad

Kandidat: Nadža Bešić

Mentor: doc. dr. Đenita Tuće

Sarajevo, 2020. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ŠTA JE TO RODITELJSTVO?	3
2.1. Subjektivni doživljaj roditeljstva	4
2.2. Šta sve djeluje na doživljaj roditeljstva?.....	5
3. ODGOJ DJETETA	6
4. POLOŽAJ DJETETA KROZ HISTORIJU	8
4.1. Historijski prikaz promijena u porodicama, roditeljstvu i načinu odgoja.....	9
5. SAVREMENO RODITELJSTVO	10
5.1. Stilovi roditeljstva.....	12
5.2. Osobine uspješnih roditelja.....	14
5.3. Dobro roditeljstvo	15
5.4. Odrednice roditeljstva u savremenom društvu	16
6. IZAZOVI SAVREMENOG RODITELJSTVA	16
6.1. Utjecaj ekonomskog pritiska na roditeljstvo	16
6.2. Novi trendovi u očinstvu i majčinstvu	18
7. OBRAZOVANJE RODITELJA NA RODITELJSTVO	19
7.1. Program za poticanje uspješnog roditeljstva.....	21
8. POSLJEDICE SAVREMENOG RODITELJSTVA	22
9. ZAKLJUČCI	24
10. LITERATURA	25

Savremeno roditeljstvo i odgoj djece

Nadža Bešić

Sažetak

U ovom radu detaljnije je elaboriran pojam savremenog roditeljstva i odgoja djeteta. Doživljaj i shvatanje roditeljstva kao nove životne uloge kroz historiju se znatno mijenjao. Na to su djelovali mnogi faktori pod demografskih promjena, kulturnih normi i vrijednosti, historijskih događaja, razvoj i promjene u obitelji. Prije su kultura i način života bili puno drugačiji, akcent je bio na položaju i ulozi u obitelji. Danas su uloge u obitelji većinom ravnopravne. U radu su navedeni razni izazovi savremenog roditeljstva sa kojim se danas roditelji susreću. Na temelju rezimiranja rezultata istraživanja u radu je stavljen fokus i na pojam obrazovanja roditelja za roditeljstvo i programe podrške roditeljstvu što je od velike važnosti, jer pruža potporu obitelji i roditeljima u izgradnji vlastite roditeljske kompetencije i optimalnog postupanja. Uprkos tome savremena obitelj još nije dovoljno educirana o tome kako odgajati dijete u novim prilikama. Nove prilike karakterizira brze društveno ekonomske promjene, masovnom pojavom sredstva masovnih komunikacija.

Ključne riječi: savremeno roditeljstvo, odgoj djeteta, subjektivni doživljaj roditeljstva.

1. UVOD.

O samom pojmu roditeljstva se i danas vrše mnoge rasprave. Još u začetima psihologije kao nauke, roditeljstvo je poznato kao vrlo važna komponenta zadovoljstva životom. Biti roditelj velika je pustolovina, prepuna sreće ako si očekivanja ispunjena, a očaja i nemoći u slučaju ako nisu (Delač – Hrupelj, 2000). Roditelj može biti dobar ili loš, uključen ili neuključen, brižan ili nemaran, ali se jednom ostvareno roditeljstvo ne može poništiti (Maleš i Kušević, 2011). Roditeljstvo je najvažnija životna uloga i obuhvaća čitav niz različitih aktivnosti i vještina odraslih, kojima je glavni zadatak brinuti o djeci.

Odgoj djeteta je jedna od najvažnijih i zasigurno najtežih zadaća roditelja. Postoji mnogo definicija odgoja.

Prema Vukasović (2008), odgoj je proces izgrađivanja i oblikovanja ljudskog bića sa svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim osobinama. Cilj odgoja je pripremiti dijete da postane član društvene zajednice, jer u obitelji dijete stječe prve radosti, doživljava, iskustva i kruženo svojim roditeljima, rodbinom i u njihovoj blizini upoznaje okolinu i svijet u kojem živi. U obitelji se osjeća zaštićeno i prihvaćeno.

Savremeni pojam roditeljstva se shvata kao “ravnopravno roditeljsko partnerstvo” za razliku od tradicionalnog shvatanja da se roditeljstvo može poistovijetiti s majčinstvom koje je biološki utemeljeno (za razliku od očinstva) i zbog toga nerazdvojan dio ženskog, a ne muškog identiteta. Smatralo se da očevi imaju važnu ulogu u ispunjavanju roditeljstva jedino putem psihološke i materijalne potpore ženimajci (Deutsch, 2001, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Smatralo se da muškarci stvaraju svijet, povijest i kulturu, dok žene samo rađaju i podižu djecu (Galić, 2006).

Na savremenu obitelj utječu mnogi problem kao što su nezaposlenost, porast broja razvoda braka, nasilje u obitelji, propterećenost poslom. Promjene koje su se dogodile s roditeljstvom u današnje vrijeme temelje se na malo zajednički provedenog vremena roditelja i djeteta. Također možemo vidjeti raznolikost odgojnih formi. Jedan

od načina da se izbavimo iz ove situacije jeste pronaći srednje rješenje, koje će omogućiti ispravan razvoj djeteta unutar društva, da izraste u formiranu ličnost.

Savremena obitelj još nije dovoljno educirana o tome kako odgajati dijete u novim prilikama. Očito je da je današnji odgoj postao vrlo zahtjevan. Osim što traži od roditelja odricanje, vrijeme, strpljenje i razumijevanje djeteta, traži i određena znanja i vještine.

Ne smijemo zaboraviti spomenuti da se mnogi bračni parovi odlučuju na život bez djece. Pojedinci koji se odlučuju na život bez djece, češće su visoko obrazovani, jedinci, netradicionalnih shvaćanja, nereligiozni i orijentirani na uspješnu i dobro plaćenu karijeru. S druge strane, uloga roditelja jako utječe na razvoj i mijenjanje pojedinaca odraslije dobi. Prisustvo djeteta u obitelji mijenja puno toga. Roditelj više nije jedinka za sebe pa tako dijete utječe i na mišljenje, osjećaje, ponašanje roditelja, mijenja njihovu sliku o sebi i sliku koju o njima ima okolina. Doživljaj roditeljstva značajna je promjena u cjelokupnom identitetu pojedinca.

U ovom radu nastojat ćemo odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Šta je to roditeljstvo, a šta odgoj?
2. Na koji način su se roditeljstvo i odgoj mijenjali kroz historiju?
3. Koja je razlika između savremenog i tradicionalnog oblika roditeljstva?
4. Koji su to stilovi roditeljstva i kakve sve nove i drugačije principe u svom odgoju roditelji koriste danas?
5. Koje su osobine uspješnih roditelja i šta je to dobro roditeljstvo?

2. ŠTA JE TO RODITELJSTVO?

Pojam roditeljstva treba promatrati kao socijalni proces koji se događa unutar nekog karakterističnog vremena i prostora. Ipak dešavaju se razne promjene u široj društvenoj zajednici u skladu s kojima se mijenjaju zadaci roditelja, a time se mijenja i definicija roditeljstva. Demografske promjene, kulturne norme i vrijednosti, historijski događaji, razvoj i promjene u obitelji uvjetuju promjene u shvatanju roditeljstva i zadataka koji se postavljaju pred roditelje.

UN-ova Konvencija o pravima djeteta dominira suvremenim razmišljanjima o djeci i o njihovim pravima. Konvencija preispituje vjerovanje i praksu da roditelji imaju potpuna prava nad svojom djecom. Naglasak s roditeljskog autoriteta se premiješta na roditeljsku odgovornost. Roditelji su odgovorni za odgoj djeteta, ali jednako tako postoji i odgovornost države koja treba roditeljima pružati podršku u obavljanju roditeljske uloge, odnosno stvoriti uvjete za kvalitetno roditeljstvo. Rađanje djece, njihovo zaštićivanje i briga za njihovo održanje, život i razvoj, te vođenje i pomaganje njihova razvoja je ustvari roditeljska briga odnosno roditeljsku skrb.

Roditeljstvo predstavlja najljepšu čovjekovu dužnost. Mnogi smatraju da se roditeljstvo ne može naučiti i da to dobijemo rođenjem. Roditeljstvo se odnosi na niz procesa koji se sastoje od zadataka, uloga, pravila, komunikacija i međuljudskih odnosa koje odrasli ostvaruju u kontaktu sa svojim djetetom. To je odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge i redefiniranje vlastitih ciljeva, vrijednosti kao i doživljaja vlastite vrijednosti zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja i ulaganja napora, zbog nagrade u emocionalnoj povezanosti i doživljaju djetetova uspjeha i razvoja, ističu Čudina-Obradović i Obradović (2006).

Kada se govori o roditeljstvu većinom se misli na majčinstvo, dok se otac stavlja u drugi plan. Razlog takvom vjerovanju proizilazi zbog snažne fizičke povezanosti s djetetom koje svoj razvoj započinje u tijelu majke. Djetetovom majkom smatra se žena koja je začela, nosila u utrobi i rodila dijete (majka u tradicionalnom smislu), zatim žena koja je donirala jajnu ćeliju za oplodnju djeteta koje će nositi u utrobi i roditi neka druga žena (genetska majka) i žena koja u utrobi nosi i rađa dijete začeto iz tuđe jajne ćelije (gestacijska majka), navodi Čudina – Obradović i Obradović (2006).

Postoje nebiološki oblici majčinstva kao što je majka – posvojiteljica - nije prenijela djetetu svoj genetski materijal, niti ga nosila u utrobi, a ni rodila, ali se brine za njega i zadovoljava mu sve tjelesne i emocionalne potrebe; zatim pomajka ili maćeha, koja je postala majka udajom za muškarca s djecom ili udomljivanjem djeteta bez roditelja (Čudina – Obradović i Obradović 2006).

Pojam otac podrazumijeva odnos u kojem može, a ne mora biti zastupljena biološka sastavnica (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). To su razni oblici kao otac – hranitelj obitelji, otac obitelji dvostrukog hranitelja, rastavljeni očevi, izvanbračni očevi, očevi koji preuzimaju djelomičnu brigu za djecu iz prošlog braka i potpunu brigu za djecu iz novog braka i djecu svoje nove partnerice. Puni očinski identitet stječe se aktivnim uključivanjem u mnoge aktivnosti koje obavlja i majka.

2.1. Subjektivandoživljaj roditeljstva

Kroz historiju se mijenjalo shvatanje važnosti djeteta i roditeljstva. Danas na samu odluku da li ćemo postati roditelj, osim zdravstvenih razloga mogu da utiču i mnogi drugi kao što su ostvarivanje karijere, materijalna i vremenska ograničenja i sl. Bez obzira na to jasno je da roditeljstvo značajno mijenja pojedinca. Prisustvo djeteta u porodici mijenja aktivnosti iponašanje roditelja, mjenja njihovu sliku o sebi i sliku koju o njima ima okolina.

„Samo je jedan način da odgojite dijete i stavite na pravi put, a taj je da i sami idete njime.“

Abraham Lincoln

Subjektivian doživljaj roditeljstva značajna je promjena u cjelokupnom identitetu pojedinca. Igra važnu ulogu u određivanju "klime djetetova razvoja" i snažan utjecaj na razvojne rezultate (Bornstein, Hanes, Azuma, Galperin, Maital, Ogino, 1998), a najčešće se opisuje pomoću tri dimenzije:

1. roditeljsko zadovoljstvo;
2. zahtjevi i stres roditeljske uloge;
3. osjećaj roditeljske kompetencije (Sabatelli i Waldron, 1995.);

Roditeljsko zadovoljstvo obuhvaća zadovoljstvo podrškom bračnoga partnera, odnosom djetete-roditelj i vlastitom uspješnošću u ulozi roditelja.

Zahtjevi roditeljske uloge jesu vanjski pritisci na pojedinca u smislu da ostvaruje roditeljsku ulogu u skladu sa očekivanjima i normama okoline. Zahtjevi proizlaze iz djetetove neadaptabilnosti, neprihvatljivosti ponašanja, negativnog raspoloženja, rastresenosti i/hiperaktivnosti. A *stres roditeljske uloge* kao doživljaj pojedinca da nije u mogućnosti ispuniti zahtjeve roditeljske uloge u skladu s vlastitim normama i očekivanjima. U roditeljski stres pripada roditeljeva depresija, tjeskobna povezanost za djetete, osjećaj roditeljske nekompetencije, usamljenost, loši odnosi s bračnim partnerom, ugroženo fizičko zdravlje te vanjska ograničenja (ekonomska, vremenska).

Subjektivna roditeljska kompetencija je osjećaj roditelja koliko je uspješan i sposoban kao roditelj. Može se definirati i kao osjećaj teškoće u odgajanju djeteta u njegovim različitim razvojnim razdobljima, ili kao samoprocjena vještine, znanja, samoeфикаsnosti i samopoštovanja, ili kao osjećaj roditelja da nadzire proces odgoja djeteta.

2.2. Šta sve djeluje na doživljaj roditeljstva?

Rezultati mnogih istraživanja pokazuju da je nakon rođenja djeteta, najčešće ugrožen majčin osjećaj roditeljske kompetencije i zadovoljstva. Na majci je veliki pritisak da ispuni društveno poželjnu ulogu „dobre majke“ i istovremeno zbog sve veće emocionalne povezanosti s djetetom, u majke se javljaju ambivalentni osjećaji koje neki čak poistovjećuju s dvostrukim odnosom ljubav - mržnja (Lupton, 2000; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Kako se mijenja doživljaj roditeljstva mijenja se i bračno zadovoljstvo roditelja. Neki autori smatraju rođenje djeteta obiteljskom krizom, a savremenije je shvaćanje da je to razvojna faza koja zahtijeva prilagodbu u odnosima partnera, te da izaziva niz promjena u osobnom i bračnom zadovoljstvu (Cowan i Cowan, 1992; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Autori mnogih istraživanja se slažu da zbog djetetova rođenja opada doživljaj bračnog zadovoljstva u prvoj godini, pa i do 18. mjeseca djetetova života, ali i da se za

većinu bračnih parova nakon toga razdoblja, čine, odnosi znatno popravljaju (Gable, Belsky, Crnic, 1995).

Bračni parovi se razlikuju u stupnju roditeljskog zadovoljstva i osjećaja. Navest ćemo četiri oblika bračne prilagodbe na djetetovo rođenje: naglo opadanje bračne kvalitete, postupno opadanje bračne kvalitete, nepromijenjena kvaliteta, ili blagi porast kvalitete (Belsky i Rovine, 1990). Koji će oblik od ova četiri poprimiti bračni odnosi nakon rođenja djeteta, ovisit će o osobinama djeteta i roditelja, karakteristikama braka i bračnog okruženja.

3. ODGOJ DJETETA

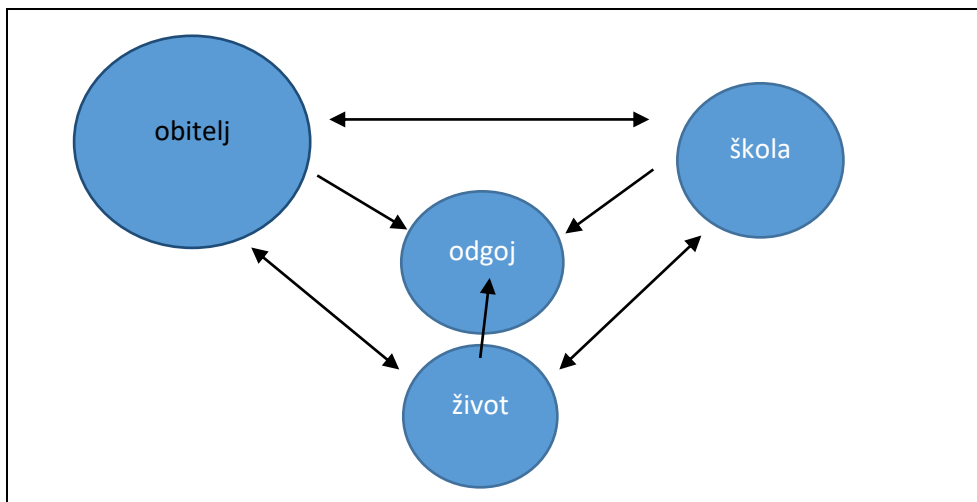
Jedna je od najvažnijih i zasigurno najtežih zadaća roditelja je odgoj djeteta. Cilj odgoja je pripremiti dijete da postane član društvene zajednice. Postoji mnogo definicija odgoja. Prema Vukasović (2010), odgoj je proces izgrađivanja i oblikovanja ljudskog bića sa svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim osobinama. To znači da odgoj označava djelatnost i utjecaj različitih društvenih okolnosti i promjena putem kojih se razvija ličnost.

Među najvažnije odgojne sredine ubrajamo obitelj, školu, medije, vršnjačke skupine te sredine slobodnog vremena. Iako sve od navedenih sredina imaju značajan utjecaj u odgojnom procesu, najvažniji utjecaj na dijete upravo vrši obitelj. Svaka obitelj i odgoj djece unutar nje se razlikuje. Ali postoje obilježja kvalitetnog obiteljskog odgoja. Najvažnije je zadovoljavanje osnovnih potreba. Prije svega se ono odnosi na zadovoljavanje osnovnih potreba. Prema Rečić (2006) to su: preživljavanje, utočište, ljubav i pripadanje, moć, sloboda, zabava, zadovoljavanje osnovnih potreba i djeteta i roditelja što pridonosi skladnim obiteljskim odnosima.

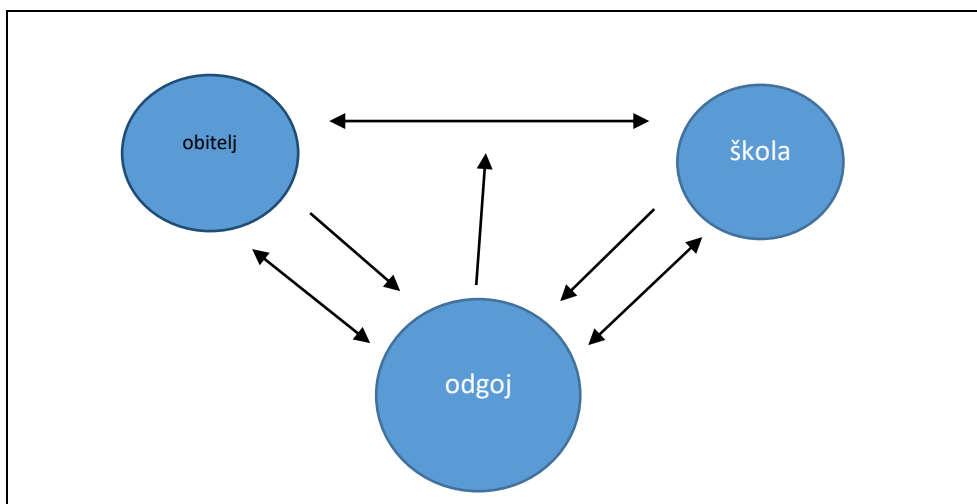
Kako dijete odrasta, njegova odgojna sredina se proširuje na rodbinu, vršnjake, odgajatelje u obrazovnim institucijama, nastavnike i susjede. Roditeljski dom, odnosno obitelj nije zatvorena odgojna sredina, već djeluje u socijalnom okruženju pa obiteljska sredina više nema potpuni utjecaj na odgoj djeteta, već i druge institucije daju svoj doprinos odgojnom procesu (Rosić, 2005).

Grafičkim prikazom se u nastavku ilustrira kako je u prošlosti na odgoj djece najviše utjecala obitelj, dok su škola i okolina bili sporedni odgajatelji, no u današnjem

društvu obitelj više nema jedinu ulogu u odgoju, već je odgoj ravnopravno raspoređen između obitelji, škole i društva, odnosno djetetove okoline (prema Rosić, Zloković, 2003, str. 53).

Slika 1. U prošlosti najveći utjecaj na odgoj djece imala je obitelj

Slika 2. Danas je odgoj ravnopravno raspoređen između obitelji, škole i djetetove okoline

Trebamo spomenuti da je za dobar odgoj bitno poznavati svoje dijete. „Ako poznamo osobitosti razvojnih dobi u psihofizičkom razvoju djeteta, možemo izbjeći mnoge pogreške u odnosima s djetetom“, (Rečić, 2006). Pored toga potrebno je razvijati dječju osobnost, razgovarati, poticati djecu na razgovor, ali i aktivno slušati. Potrebno je i uspostaviti granice u odnosima, prihvatiti dijete onakvo kakvo jest, razumjeti ga, ali mu dati do znanja da svoju obavezu mora izvršiti sam.

U savremenom svijetu djeca već od najranijih dana većinu vremena provode izvan roditeljskog doma pa su zbog toga izložena utjecaju više različitih odgajatelja. Roditelji u takvom svijetu dobivaju novu ulogu u odgoju - ulogu koordinatora. Od roditelja se očekuje da prepoznaju i odaberu najbolje stručnjake, odgajatelje i ustanove koje ću mu pomoći u odgoju djeteta (Maleš, 1993).

Zbog izuzetne osjetljivosti djeteta u ranom razvoju i njegove ovisnosti o roditelju Loupan (2006) upozorava da djeca koja su fizički ili verbalno kažnjavana već vrlo rano pokazuju više situacijski neprikladnih, intenzivnih, krutih emocija. Razvoj od emocionalne do socijalne kompetencije za ovu djecu svakako je otežan.

U istraživanjima Susanne A. Denham (1998) naglašeno je da izloženost snažnim negativnim emocijama roditelja, koje su praćene njihovim jednako negativnim ponašanjem, pogoduje djetetovom emocionalnom uzbuđenju i agresivnosti, a tako odgajana djeca smatraju ljutnju, tugu, strah i posramljenost automatskim odgovorom na mnoge društvene izazove izvan kruga svoje obitelji.

Ista djeca doživljavaju poteškoće u uspostavljanju emocionalno bliskih veza u djetinjstvu, a ovaj nedostatak u njihovom ranom emocionalnom razvoju ukazuje na kasnije loše socijalno prilagođavanje vršnjacima. I neka druga istraživanja također su potvrdila da je odnos između djeteta i roditelja značajno povezan s vještinama i umijećem komuniciranja djeteta s vršnjacima, njihovom emocionalnom izražavanju i samokontrolom (Loupan, 2006).

4. POLOŽAJ DJETETA KROZ HISTORIJU

Istina je da je položaj djeteta u porodici i društvu, kroz historiju, prošao jedan težak put i mnogo se mijenjao. Na dijete se nekad gledalo kao nevažnim članom zajednice, a nekada je bilo u centru zanimanja svih članova zajednice. Danas dijete, još

uvijek zauzima središte zajednice, ali moraju postojati određene granice, koje neće dozvoljavati narušavanje slobode odraslih. Važno je spomenuti da imamo i roditelje, koji u potpunosti zanemaruju svoju djecu, ali i oni koji popuštaju i prepuštaju sve djeci. Danas ne postoji neki opći trend odgoja djece, niti stavljanja djeteta u neki položaj koji će biti univerzalan.

Mogu se vidjeti raznolike odgojne forme, a to uveliko otežava rad svim odgojno-obrazovnim radnicima. Da bi se izbacili iz ove situacije jedan od načina jeste pronaći srednje rješenje, koje će biti neka kompenzacija ove dvije krajnosti. Sredina, koja će omogućavati ispravan razvoj djeteta unutar društva, da izraste u formiranu ličnost, bez da bude potišteno na bilo koji način.

4.1. Historijski prikaz promijena u porodicama, roditeljstvu i načinu odgoja

Nekada, ne tako davno i ne tako daleko, porodice su drugačije funkcionisale, a roditeljstvo se odvijalo sa manje pedagoških znanja. Prema Rosić i Zloković (2002) obitelj je prva i najvažnija škola života i u njoj dijete stječe prva znanja, vještine, umijeća i navike. Također navode da je ona temeljna, ali i promjenjiva društvena skupina. Obitelj ima veliku odgovornost i presudan utjecaj za dijete. Historijski gledano obitelj je doživjela mnogo značajnih promjena.

U razdobljima društvenih tranzicija i obitelj se mijenjala i prolazila razne krize. Krize su bile znak da se obitelj mora mijenjati, jer njezina struktura, organizacija ili sustav vrijednosti na članove djeluju ograničavajuće i ometaju funkcionalne obiteljske procese, ističu Maleš i Kušević (2011). Uprkos krizama, obitelj postaje sve važnija u životu pojedinca. Obitelj je prerasla iz društvene potrebe i nužnost u emocionalni odabir pojedinca. Nadalje, Maleš i Kušević (2011), govore kako je „ roditeljstvo sve više stvar osobnog izbora pojedinca, pri čemu su individualne potrebe i ciljevi bitniji od očekivanja okruženja“.

Sve do polovice 20. stoljeća nuklearna obitelj, koju su činili otac hranitelj, majka kućanica i dvoje djece, po mogućnosti stariji dječak i mlađa djevojčica definirala se kao normalna i zdrava obiteljska zajednica. Takva se obitelj ujedno smatrala idealnom obitelji, navode Maleš i Kušević (2011). Tradicijska nuklearna obitelj najčešći je oblik obiteljske strukture koji se susreće u medijima i školskim udžbenicima. Na taj način se

takva obiteljska struktura nastoji nametnuti kao općeprihvaćeni socijalni obrazac, a pritom se zanemaruje stvarno stanje. Ali takvih je obitelji sve manje, pa se više ne može govoriti da se isključivo takva obitelj smatra normalnom, odnosno tipičnom obitelji (Heilman, 2008, prema Maleš i Kušević, 2011).

Sve do početaka 90-ih godina 20. stoljeća roditeljstvo se poistovjećivalo s majčinstvom, a u istraživanja su bile uključene samo majke. Iako se već tokom 70-ih, a posebno 80-ih, i očinstvo sve češće prihvata kao od majčinstva nezavisan i različit oblik roditeljstva, pravo odvajanje tih dvaju doživljaja roditeljstva i njihove razlike predmetom su istraživačkih napora od 90-ih godina pa nadalje. Iz istraživanja majčinstva proizlazila je važnost očevog uticaja na dijete, zbog njegovog uticaja na majku, a postupno se sve više ističe i nezavisan uticaj oca na djetetov razvoj, kao poseban i specifičan doprinos očinstva.

Roditeljstvo je oduvijek prolazilo kroz mnoge promjene. Bez obzira da li se radilo o prestanku korištenja djece kao radne snage i slanju djece u škole, o izlasku žene na tržište rada i prepuštanju skrbi o djetetu predškolskim institucijama ili o povećanom broju obitelji bez jednog roditelja, te su promjene značajno utjecale na društveno ozračje u kojemu se roditeljstvo odvijalo.

5. SAVREMENO RODITELJSTVO

Savremeni pojam roditeljstva se shvata kao “ravnopravno roditeljsko partnerstvo”, za razliku od tradicionalnog shvatanja da se roditeljstvo može poistovjetiti s majčinstvom koje je biološki utemeljeno (za razliku od očinstva) i zbog toga nerazdvojan dio ženskog, a ne muškog identiteta i da očevi imaju važnu ulogu u ispunjavanju roditeljstva jedino putem psihološke i materijalne potpore ženi – majci.

Autori Rosić, Zloković (2002) govore o tome kako se u patrijarhalnim sredinama oca priznaje isključivo kao osiguravatelja i donositelja novaca, tj. osiguravanja materijalne stabilnosti obitelji.

Ravnopravni roditeljski partneri se opiru tradicionalnim socijalnim pritiscima, uvriježenim stereotipima očinstva i majčinstva i rodno podijeljene radne uloge u domu i izvan njega. Ravnopravna podjela roditeljskih dužnosti može dovesti do pozitivnog doživljaja roditeljstva kod roditelja, jer majka ima podršku i sudjelovanje muža, dok

muž neće ostati isključen iz roditeljstva. Sve odluke donose dogovorom, fleksibilno odlučuju o podjeli poslova i dužnosti oko djece. Koriste se načelom svrsishodnosti, pravičnosti i ekonomičnosti raspodjele vremenskih resursa i napora, a ne načelom „muških“ i „ženskih poslova“, „očevih“ i „majčinih zadataka“. Tako se izbjegavaju negativni odnosi i negativna porodična klima.

Jurenčić – Lozančić (2011) ističe da na suvremenu obitelj utječu mnogi problemi kao što su nezaposlenost, porast broja razvoda braka, naselje u obitelji, preopterećenost poslovnim obvezama. Promjene koje su se dogodile s roditeljstvom u današnje vrijeme temelje se na malo zajednički provedenog vremena roditelja i djeteta.

Prema Maleš i Stričević (1996), tačno je da su roditelji u današnje vrijeme opterećeni obvezama na poslu i izvan njega, nemaju puno slobodnog vremena, ali iako ga je malo, moguće ga je provesti ugodno i korisno s djetetom. To će uticati na obostrano zadovoljstvo. To znači da nije dovoljno biti u jednoj prostoriji jedan pokraj drugoga, nego se treba posvetiti onome što se događa među prisutnima.

Roditeljska uloga uvijek je predstavljala veliku odgovornost, ali nikad nije bila zahtjevnija nego danas. Od suvremenog se roditelja očekuje da dobro poznaje razvoj djeteta, da primjenjuje odgovarajuće odgojne postupke, da koristi i traži nova znanja i vještine. Od roditeljske uspješnosti u odgojnom djelovanju uvelike ovisi na koji će se način dijete razvijati i hoće li imati prilike za razvoj svojih potencijala.

Savremena obitelj još nije dovoljno educirana o tome kako odgajati dijete u novim prilikama. Nove prilike karakterizira brze društveno ekonomske promjene, masovnom pojavom sredstva masovnih komunikacija. Također, sve je veće zavođenje sredstvima ovisnosti, zbog toga, obitelji treba pomoć.

„Globalna svjetska gospodarska kriza, a posebno loši ekonomski uvjeti života, nezadovoljstvo kvalitetom života, uvjetuje da su brojne obitelji suočene brigom za egzistenciju što dovodi do povećanog stresa kod roditelja“ (Jurčević - Lozančić, 2011, str. 139).

Prema Ljubetić (2007) negativni čimbenici koji ugrožavaju stabilnost obitelji, prvenstveno tu je osobni stres koji može izazvati depresiju ili tjeskobu roditelja. Stres

utječe na brak, a najviše šteti djeci jer ugrožava roditeljske odnose i negativno utječe na kvalitetu roditeljstva. Važno je znati kako se nositi sa stresom da bi obitelj uspješno funkcionirala.

5.1. Stilovi roditeljstva

Stilovi roditeljstva razlikuju se s obzirom na dvije dimenzije: roditeljsku toplinu i roditeljski nadzor (Delač- Hrupelj, Miljković, Lugomer-Armando, 2000).

Autoritarni roditeljski stil (autokratski) – koji obuhvaća opće uvijete u kojima roditelji od djeteta mnogo očekuju i strogo ga nadziru, (Čudina – Obradović i Obradović, 2006), onaj koji uključuje visoku razinu kontrole, takav roditelj je strog i ne pokazuje toplinu i ljubav prema djetetu. Kao stil ponašanja djeca se najčešće koriste agresijom. Roditelji su vrlo zahtjevni i strogi, disciplinu ostvaruju prijetnjama i kaznama, ističu (Delač – Hrupelj i sur., 2000). Također, navode da roditelji smatraju da su uvijek u pravu. Važno je naglasiti da je jaka moć roditelja, a slabije iskazivanje emocija. Tako se dijete često zastrašuje, posramljuje i kritizira.

Uglavnom se ističu negativne strane djeteta. Prisutno je kažnjavanje, zabranjivanje, a velik dio komunikacije između djeteta i roditelja svodi se za zapovjedi (Npr. "Ti to moraš/Ako nećeš to učiniti bit ćeš kažnjen..."). Roditelji očekuju da će dijete ispuniti sve zahtjeve. Dijete postaje uplašeno, teško se uključuje u igru s vršnjacima, gubi povjerenje u okolinu i samoga sebe. Što rezultira niskim samopouzdanjem i lošom slikom o sebi kod djeteta. Za uspješan odgoj djeteta potreban je autoritet roditelja koji se temelji na povjerenju, poštovanju i ljubavi. Takav autoritet se gradi strpljivo i uporno.

Osobine djeteta: nezadovoljno, povučeno, nesigurno, brine kako će udovoljiti roditelju, a ne kako će riješiti problem, djevojčicama nedostaje motivacija za postignućem, dječaci su agresivni (Ljubetić, 2007).

Demokratski roditeljski stil (autoritativni) - karakterizira iskazivanje osjećaja roditelja prema djetetu i upravo se na tome temelji odgojni utjecaj na dijete. Ovaj odgojni stil smatra se najpovoljnijim za razvoj djeteta, kažnjavanje se izbjegava i traži se optimalno pohvaljivanje djeteta (ni previše ni premalo) i sukobi se uglavnom rješavaju dogovorom.

Dijete se uključuje u život obitelji i na taj način ispunjava svoje osnovne tjelesne potrebe, potreba za ljubavlju i pripadanjem, potreba za igrom i zabavom, potreba za slobodom i potreba za osjećajem uspjeha i postignuća.

Roditelji koji primjenjuju demokratski odgojni stil znaju da nisu savršeni te da mogu pogriješiti u odnosu na dijete, ali mu se onda ispričaju. Na taj način dijete uči da se može pogriješiti i da postoje načini kako te greške popraviti. Ljubetić (2007), govori kako su takvim roditeljima glavni odgojni ciljevi podrška djetetovoj kreativnosti, sreći, motivaciji, znatiželji i nezavisnosti osjećaja. Odnos između roditelja podrazumijeva komunikaciju, poticanje djeteta i vođenje računa o djetetovim osjećajima.

Osobine djeteta: samopouzdanost, ima visoko samopoštovanje, sigurno u sebe, spremno prihvatiti rizik, ima visoku potrebu za postignućem i ma dobru samokontrolu (Ljubetić, 2007).

Popustljiv roditeljski stil (permisivni) – podrazumijeva visoku razinu topline i ljubavi, ali je razina nadzora vrlo niska. Takva djeca često su nezrela i impulzivna. Prema Klarin (2006), ovakav roditeljski stil onemogućuje djetetu stjecanje normi i pravila ponašanja. Takav pristup je loš, jer se kod djeteta stvara nesigurnost i nesnalaženje u granicama (pogotovo ako je roditelj nedosljedan u odgojnim postupcima), pa se razvija impulzivno, razmaženo i agresivno dječje ponašanje.

Ljubetić (2007), govori kako su roditeljima glavni odgojni ciljevi zadovoljenje svih djetetovih zahtjeva, odnosno želja. Odnos roditelja s djetetom temelji se na velikoj emocionalnoj osjetljivosti roditelja prema djetetu, na prevelikoj slobodi i neovisnosti djeteta bez postavljanja granica i pravila, te kontrole u ponašanju.

Osobine djeteta: obično dobro raspoloženo, nema osjećaja odgovornosti, nezrelo, ima slabu samokontrolu, nesigurno, razmaženo, agresivno kad ne dobije što hoće (Ljubetić, 2007).

Indiferentan roditeljski stil (nemarni) – roditelji postavljaju male zahtjeve, nema nadzora, roditeljske topline i potpore. Roditelji nemaju vremena za djecu, ili ih emocionalno odbacuju. Dijete na takav roditeljski odnos reagira s otporom i neprijateljski. Ne može naučiti socijalne vještine i neuspješno je. Zanemarujući roditelji uglavnom ne znaju gdje im je dijete, što radi i s kime se druži.

U takvom obiteljskom okruženju najčešće odrastaju djeca koja pokazuju različite oblike neprihvatljivog, neprilagođenog i delinkventnog ponašanja. Takvi roditelji su zaokupljeni sami sobom i nemaju odgojnih ciljeva. Njihova će djeca biti neprijateljski raspoložena i kršiti će pravila.

Osobine djeteta: promjenjivog raspoloženja, nema kontrolu nad svojim ponašanjem, ne zanima ga škola, sklono uzimanju droge, alkohola ili delinkvenciji (Ljubetić, 2007).

U novije se vrijeme razlikuju dva oblika nadzora: vanjski ili nadzor ponašanja, te unutarnji ili psihološki nadzor. Čudina – Obradović i Obradović (2006) navode da se nadzor ponašanja odnosi na postavljanje pravila ponašanja i dopuštenih granica, te se kontrolira i kažnjava kršenje postavljenih pravila i granica. Njime se najčešće želi izbjeći nepoželjno ponašanje djeteta i adolescenta.

5.2. Osobine uspješnih roditelja

Svaki roditelj želi biti najbolji pri odgoju svog djeteta (Delač – Hrupelj i sur. 2000). Psihički i tjelesno zdravi roditelji mogu odgojiti uspješno, zdravo, vedro i inteligentno dijete, ističe Kordić – Vukić (1998). Uz fizičko i psihičko zdravlje, izdvojile su se još neke osobine uspješnih roditelja.

Uspješan roditelj koji ima pozitivnu sliku o sebi, navodi Delač – Hrupelj i sur. (2000). To su one osobe koje su samopouzdana, prihvaćaju sebe takvima kakvi jesu i o sebi misle dobro. Kad je dijete pod utjecajem takvog roditelja, veća je vjerojatnost da razvije pozitivnu sliku o sebi. Nadalje, Delač – Hrupelj i suradnici (2000) ističe da su uspješni prilagodljivi roditelji koji se suviše ne uznemiruju ako treba nešto promijeniti u svojim planovima da bi se prilagodila potreba djeteta.

Većina toga može pričekati ako dijete treba roditelja. Još jedna osobina uspješnog roditelja je strpljivost. To ne znači da ne postoji roditelj koji će ponekad izgubiti strpljenje, no treba nastojati većinom reagirati strpljivo. Da bi roditelj bio uspješan, treba biti pozitivan prema djetetu, jer ona posmatraju i oponašaju svoje roditelje. Oni su najvažniji modeli u učenju ponašanja, pozitivnog i negativnog.

Roditelji rado uče, s toga uspješan roditelj nastoji naučiti nove vještine i usvojiti znanja koja im mogu pomoći pri odgoju njihove djece. Postoji niz načina na kojim se mogu unaprijediti roditeljske vještine, od čitanja literature do uobičajenog razgovora s prijateljima o njihovom roditeljskom iskustvu. Prije svega, uspješan roditelj uživa u roditeljstvu i odgoju djeteta.

5.3. Dobro roditeljstvo

Uprkos mogućim kulturnim razlikama u ciljevima i postupcima roditelja, opšti stav koji proizlazi iz rezultata jeste da možemo prepoznati generelne faktore koje čine „dobro roditeljstvo“, za razliku od disfunkcionalnog, grubog i zlostavljajućeg/zanemarujućeg roditeljstva.

U skladu sa mnogobrojnim rezultatima istraživanja, “dobro” roditeljstvo se često poistovjećuje s autoritativnim, ili roditeljstvom uz veliku potporu, pa se još naziva i “konstruktivno roditeljstvo”.

Prve dvije godine života dobro roditeljstvo je usmjereno na zdrav socioemocionalni razvoj deteta i razvoj kognitivno-motivacijske kompetencije. To se postiže toplom, pažljivom, podsticajnom, reaktivnom i neograničavajućom brigom za dijete. Uspostavljanje djetetove sigurnosti je najvažnije.

Tokom predškolskog razdoblja (3–6 godina) dobro roditeljstvo je usmjereno na razvoj djetetovih socijalnih vještina (izražavanje prijateljstva i kooperativnosti) i sposobnosti da bude snalažljivo i motivisano za postizanje uspjeha. Za vrijeme osnovnoškolskog razdoblja odgojni ciljevi su postizanje unutarnje kontrole (vladanja sobom), prosocijalna orijentacija, razvijanje socijalnih veština uspostavljanja prijateljstva i saradnje s vršnjacima, razvijanje pozitivne slike o sebi, samopoštovanja i intelektualni razvoj.

"Ako želite da vam djeca postanu dobri ljudi, potrošite na njih duplo više vremena i duplo manje novca."

Abigail Van Buren

Predhodno navedenu misao bi trebao imati svaki roditelj. Odnosi se na zrelog i odgovornog roditelja kojem je stalno do uspješnosti svog djeteta i kojem će posvetiti

svu svoju pažnju za njegovu dobrobit. Uspješnog roditelja karakteriziraju osobine poput pružanja ljubavi i topline i još mnogo drugih pozitivnih emocija koje utječu na dijete.

Janičić-Holcer (2007) navodi da savršeni roditelji ne postoje. To djeci nije ni potrebno. Sretni su kad vide da i roditelji imaju vrline i mane. Tako se uče da budu ono što jesu i da nemaju potrebu glumiti da su savršeni.

5.4. Odrednice roditeljstva u savremenom društvu

Roditeljstvo i dalje predstavlja jednu od univerzalnih društveno-kulturnih uloga pojedinaca, ali način, sadržaj i vrijednosti ove uloge su se razvojem društva mijenjali. Savremena društvena istraživanja i teoretski okviri u sferi roditeljstva, upućuju na moderne pristupe koji roditeljstvo stavljaju na vrh piramide ljudskih potreba, čime se ističe centralna uloga ove društvene uloge u životima pojedinaca.

Zbog mnogih društvenih promjena, veće mogućnosti izbora i procesa individualizacije savremenog društva, pojedinci kroz raščlanjivanje svojih roditeljskih i obiteljskih uloga nastoje ostvariti vlastite ciljeve i želje. Rezultat toga je raznolikost savremene obitelji – neki ostvaruju zadovoljstvo u braku bez djece, neki s djecom, ali bez braka, dok treći odustaju i od braka i od djece. Odbacivanje roditeljstva vodi ka sve većoj pojavi samačkog života, kohabitacije ili bračnog života bez djece.

6. IZAZOVI SAVREMENOG RODITELJSTVA

Osnovnu vrijednost savremene porodice čini težnja za socijalno-emocionalno i ekonomskom sigurnošću, s ciljem razvijanja i jačanja emocionalne sigurnosti i obogaćivanja emocionalnih odnosa roditelja prema djeci. Među mogućim promjenama savremene porodice jeste i tendencija da ima malo djece-jedinčice, a što se opravdava „brigom za dijete“ i željom za obezbeđivanjem njegove bolje budućnosti. Zbog smanjenja broja članova porodice dolazi i do slabljenja porodične tradicije kao snažnog faktora u odgoju.

6.1. Utjecaj ekonomskog pritiska na roditeljstvo

Roditeljstvo je neraskidivo povezano sa širim društvenim okruženjem, pa se među utjecajnim čimbenicima nalaze i gospodarske (ne)prilike, financijski i stambeni problemi, nezaposlenost. (Ljubetić, Reić Ercegovac, 2010) S obzirom da savremeno

društvo karakterizira globalna ekonomska kriza, koja se pojavila još 2007. godine, ali službeno započela 2009. (Šimić, 2011), smatramo da je važno istaknuti i ovaj sociološki aspekt savremenog roditeljstva.

Mnoga istraživanja pokazuju da navedeni čimbenici vezani uz ekonomske pritiske mogu, u obliku ekonomskog ili obiteljskog stresa, negativno djelovati na razne aspekte života: roditeljsko ponašanje, odnose roditelj – dijete, na doživljaj i kvalitetu roditeljstva i na sam razvoj djece. (Ljubetić, Reić Ercegovac, 2010; Čudina-Obradović, Obradović, 2006) Ekonomski pritisak i utjecaj se ponajprije odnosi na siromaštvo, nezaposlenost i stambene nesigurnosti te ćemo ih u tom kontekstu sagledati.

Siromaštvo utječe na roditelje promjenom njihova vrijednosnog sustava, a time i na odnose s djecom, odnosno stil roditeljskog ponašanja. Hooper i sur. (2007) ističu da siromaštvo umanjuje energiju za aktivno participiranje roditelja u svakodnevnim aktivnostima i odgoju djeteta te utječe na kreiranje stilova ponašanja koji vode autoritarnom i permisivnom (Hooper i sur., 2007).

Pojačana razdražljivost i međusobno neprijateljstvo remeti bračne odnose, pa roditelji postaju nedostupni djeci, strogi su i grubi te kažnjavaju djecu (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, str. 301).

Uz veću mogućnost majčine depresije i tjeskobe, djeca su sklonija problemima u ponašanju. (Hooper i sur., 2007) Ajduković i Rajter (2014) ekonomski pritisak i stres povezuju s rasprostranjenim društvenim problemom – nasiljem nad djecom u obitelji. Problemi vezani uz siromaštvo, nezaposlenost i neodgovarajuće uvjete stanovanja stvaraju odnose koji mogu biti visokorizični za nasilje nad djecom. Primjerice, ekonomski pritisak može dovesti do većeg osjećaja bespomoćnosti oca koji vodi strožem načinu odgoja, odnosno nasilnim metodama (Ajduković, Rajter, 2014).

Također, za razliku od navedenih proturječnosti u obliku hiperroditeljstva i profesionalizacije roditeljstva u vidu zahtjevnih roditelja, sociolozi u kontekstu siromašnih obitelji uvode pojam socijalne isključenosti. „Taj se pojam odnosi na nemogućnost sudjelovanja u materijalnim i kulturnim dobrima koje nudi savremeni život...“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, str. 301).

Nadalje, istaknuli bismo posebno osjetljivu skupinu po pitanju ekonomskog pritiska – jednoroditeljske obitelji. Roditelj u ovim obiteljima je većinom majka te se takve obitelji vežu uz pojavu dva savremena procesa – feminizacija i infantilizacija siromaštva.

Vjerojatno i kao posljedica stereotipizacije spolova i žena na tržištu rada, feminizacija siromaštva odnosi se na činjenicu kako je veća mogućnost da žene budu siromašne, što usporedno utječe i na infantilizaciju siromaštva – sve veći broj siromašne djece u sklopu jednoroditeljskih obitelji. (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003) Možemo zaključiti da se ekonomski pritisak u obitelji ispoljava u obliku ekonomskog stresa koji utječe na roditeljski stil ponašanja, smanjuje kvalitetu roditeljstva te remeti odnose, dok drugi čimbenici siromaštva utječu na nemogućnosti praćenja suvremenih životnih stilova.

6.2. Novi trendovi u očinstvu i majčinstvu

Procesima modernizacije, industrijalizacijom se gubi instrumentalna funkcija obitelji, a raste njezina ekspresivna (afektivna) uloga. Zaposlenjem majke izvan kuće, značajne promjene doživljava očinstvo. Gube se neke od tradicionalnih obrazaca očinskih funkcija poput figure otac kao instrumentalni hranitelj obitelji, otac kao model za postignuće u spoljašnjem svijetu. Očinstvo dobiva nove karakteristike i dimenzije.

Autorica Milić (2007) koristi paradigmu novog očinstva kojom definira osnovne karakteristike savremene roditeljske uloge oca: dolazi do spajanja uloga oca i majke, tj. izgradnje androgino oca, što se odnosi na veću afektivnu prisnost i bliskost, privrženost i prijateljstvo te provođenje više slobodnog vremena s djecom.

Danas, kao značajka savremenog majčinstva, naglašava se socio-kulturna uloga majke te je ona prepoznata kao temelj razvoja društvene ličnosti djeteta. Ali je i dalje ženi nametnuta društvena i moralna obaveza biti najbolja majka, kao društveni ideal (Milić, 2007).

Feminističkim pokretima i ostalim procesima modernizacije, ženi je osigurano pravo na slobodni izbor i odlučivanje. Nova reproduktivna prava i tehnologije omogućuju joj zamjenu biološkog majčinstva, a kao posljedica intenzivnog zaposlenja majki, razvila se razgranata mreža društvenih institucija skrbi za dijete.

Novi trendovi majčinstva i očinstva upućuju na promjene uloga nastale zbog emancipacije žena, njihova zapošljavanja i promjene položaja majke. Uloga oca emancipira se od instrumentalnog hranitelja obitelji, kao i uloga majke od kućanice. Dakle, dolazi i do zamjena uloga. Također, savremeno majčinstvo i očinstvo podložni su promjenama i razgranatosti oblika koji su posljedica savremenih demografskih i društvenih pomaka, osobito u zapadnoj kulturi.

Također, zbog navedenih društvenih promjena, u vidu veće mogućnosti izbora i procesa individualizacije suvremenog društva, pojedinci kroz raščlanjivanje svojih roditeljskih i obiteljskih uloga nastoje ostvariti vlastite ciljeve i želje. Kao rezultat toga imamo raznolikost savremene obitelji – neki ostvaruju zadovoljstvo u braku bez djece, neki s djecom, ali bez braka, dok treći odustaju i od braka i od djece (Milić, 2007).

U skladu s tim autorica Milić (2007) razlikuje tri tipa roditeljstva u današnjem dobu:

- 1) odbacivanje roditeljstva;
- 2) simetrični model roditeljstva koji odražava partnerstvo roditelja;
- 3) tradicionalni model roditeljstva;

Odbacivanje roditeljstva vodi ka sve većoj pojavi samačkog života, kohabitacije ili bračnog života bez djece (Milić, 2007, str. 185). U suprotnosti s nekadašnjim poimanjem važnosti djeteta kao socijalne i ekonomske vrijednosti obitelji, ta se važnost smanjuje i parovi se odlučuju ne imati djecu radi vlastite akomodacije, materijalnog stanja, karijere i sl.

Simetrični model je nastao kao odgovor na rodne neravnopravnosti muškaraca i žena, stoga on teži partnerskim odnosima i roditeljstvu koje donosi zadovoljstvo (Uzelac, 2009). No, kao što je istaknuto, patrijarhalni i tradicionalni obrazac obitelji nije u potpunosti nestao i dalje se smatra da je on i dalje najdominantniji.

7. OBRAZOVANJE RODITELJA NA RODITELJSTVO

Roditeljstvo je iznimno složena životna uloga svakog pojedinca (koji je postao roditelje), ali nitko ih ne priprema za tu izuzetno zahtjevnu ulogu. Danas savremeno društvo zahtijeva informiranoga roditelja koji posjeduje pedagoške kompetencije,

odnosno određena znanja i vještine koje će dovesti do pozitivnih razvojnih rezultata djeteta, naglašava Ljubetić (2007).

Kompetentan roditelj odgoj djeteta zamišlja kao izazov koji može i zna prihvatiti i kojem je dorastao, jer posjeduje za to potrebne vještine. Maleš i Kušević (2011) navode svoje viđenje kompetentnog roditelja i naglašavaju da pedagoški kompetentan roditelj vješto koristi osobne i vanjske resurse u vođenju djeteta tijekom njegova sazrijevanja.

Na osnovu ovoga nastojat ćemo izdvojiti neke osobine koje bi trebao posjedovati pedagoški kompetentan roditelj trebao. Temeljna kompetencija je posjedovanje nužnih pedagoških i psiholoških znanja o djeci i vještine potrebne za odgoj djece primjeren njihovoj dobi i sposobnostima. Da bi to ostvario, roditelj treba biti usmjeren na stalno usvajanje novih i proširivanje postojećih znanja, vještina i stavova u vezi s djecom, odgojem i njegovim humanim vrijednostima. Dok roditeljsku nekompetenciju obilježavaju neznanje, nesigurnost, nezadovoljavajući odnos s djetetom i doživljaj tereta roditeljstva.

Kompetentan roditelj stalno uči, istovremeno omogućava djetetu učenje u skladu s njegovim razvojnim sposobnostima. Ali poznato je da za mnoge roditelje danas veliki problem predstavlja usklađivanje roditeljstva i rada izvan kuće. Ubrzan načina života danas dovodi do promijene postupaka odraslih osoba prema djeci. Nestrpljenje, nepoznavanje i nerazumijevanje djetetovih individualnih i razvojnih potreba često su razlozi slabljenja odgojne funkcije suvremene obitelji.

Prema tome, roditeljska je dužnost uložiti vrijeme i energiju u svoje pedagoško obrazovanje i djelovanje, a zadatak je društva roditelju pružiti podršku u nošenju s roditeljskom ulogom pomoću različitih oblika pedagoškoga obrazovanja roditelja.

Pedagoško obrazovanje roditelja potrebno je svim roditeljima bez obzira na njihovu opću kulturu i profesiju. Za primjer možemo uzeti predškolsku ustanovu odnosno vrtić. Odgojitelji provode različite oblike suradnje sa roditeljima poštujući njihove potrebe i prava na aktivno sudjelovanje (grupni sastanci, druženja, radionice, igraonice). Pored toga suradnju mogu ostvariti i manje formalnim putem poput zajedničkih akcija, individualnih razgovora.

Iskustva iz pedagoške prakse jasno pokazuju da uvijek kada roditelji i odgojitelji komuniciraju u ozračju uzajamnoga poštovanja i povjerenja, tada je njihovo zajedništvo vođeno sličnim načelima, a energija i produktivnost ostvarenoga partnerstva povezana je s mnogim razvojnim ishodima djece (Jurčević – Lozančić. 2015).

Vrtić i obitelj čine dva temeljna sistema u kojem dijete odrasta te je neophodno osigurati izravnu, kvalitetnu i ohrabrujuću komunikaciju među njima kako bi informacije o djetetu mogle nesmetano i dvosmjerno cirkulirati, kako bi i jedni i drugi mogli primjereno odgovoriti na individualne i razvojne djetetove potrebe i osigurati podršku njegovu cjelovitom razvoju. Zatim kvaliteta i intenzitet uključenosti roditelja u proces ranoga odgoja i obrazovanja je istovremeno je prilika njihova vlastitog učenja, odnosno razvoja roditeljskih kompetencija.

Time se od savremene predškolske ustanove očekuje da roditeljima osigura uvjete za stjecanje specifičnih znanja o roditeljstvu kako bi podigla razinu svoje pedagoške kompetencije za roditeljsku ulogu.

7.1. Program za poticanje uspješnog roditeljstva

Edukacija roditelja kao jedan aspekt pomoći kako djetetu tako i roditelju nije samo ideja „savremenog“ doba. Davno prije su Platon i Aristotel uložili roditelja u životu djeteta dali poseban značaj, zbog čega je roditeljima potrebno znanje i vještine. Većini ih upravo znanja i vještine nedostaju da bi postigli „dobro roditeljstvo“, posebno za vrijeme kriza.

Da bi riješili neki problem, često se oslanjaju na intuiciju ili okrivljuju djecu i društvo u cjelini, primjenjuju oblike kažnjavanja i strogog nadzora ili se povlače uz potpuni gubitak osjećaja roditeljske kompetencije.

Ipak jedan dio njih osjećaju da im je potrebna pomoć i spremni su da učestvuju u programima za poticanje uspješnog roditeljstva. Najpoželjnije bi bilo kada bi u programima imali one roditelje kojima je ta pomoć najpotrebnija (roditelji sa nižim obrazovanjem, nižim ekonomskim stanjem, autoritarne, samohrane, roditelje-zlostavljače, nezaposlene, prezaposlene, nemarne), ali je njih najteže pridobiti. Zato se moramo potruditi da program koji organiziramo bude privlačan, da osjećaju da usvajaju

znanje, ali i da imaju potporu i pomoć. Također, program treba biti organizacijski i vremenski pristupačan.

Sadržaj programa mora biti jasno namijenjen određenoj uskoj, ciljanoj skupini (budući roditelji, samohrani roditelji i sl.), mora biti zanimljiv skupini i usmjeren na njezine konkretne, specifične probleme. Treba voditi računa i o specifičnim interesima i potrebama majki i očeva, zato je neke programe bolje organizirati posebno za majke, i posebno za očeve, dok je neke je opet bolje organizirati zajednički (Lengua, Roosa, 1992.).

8. POSLJEDICE SAVREMENOG RODITELJSTVA

Svakodnevni stres, nedostatak volje, vremena i strpljenja, egzistencijalni problemi, sve je to dovelo do promjene u današnjem shvatanju i prakticiranju odgoja djece, koji je, kako upozoravaju mnogi pedagozi, skrenuo na stramputicu.

„Mir u kući i ispunjavanje želja“ – da bi se spriječio plač i negodovanje djeteta roditelji sve više nastoje ispuniti svaku želju djeteta. Postavljamo pitanje, kuda će takva metode odvesti djecu? Roditelji imaju vrlo malo slobodnog vremena i od djece zahtijevaju da ne skaču, da ne viču da bi oni mogli obavljati telefonske razgovore, provjeravati obavijesti sa društvenih mreža, sjediti sa prijateljima i piti kafu, obaviti kućne poslove.

Djeca nemaju drugog izbora osim da vrijeme provode na internetu, gdje je dostupnost raznih sadržaja ogromna. Provode sate i sate pred ekranima i sami biraju sadržaje. Da bi djeca mirno jela, daje im se mobilni telefon da gledaju, da bi što prije izašli iz kuće, roditelji im vezuju pertle, pa kasnije imamo desetogodišnjaka koji ih ne zna sam vezati. Stručnjaci navode da kako vrijeme odmiče djeca se sve ranije upuštaju u virtualni svijet što može imati posljedice po njihov razvoj.

Djeci su potrebni pokreti, igra, socijalni odnosi, istraživanje, a ta odgovornost je na odraslim osobama. Moramo naglasiti da je djeci potrebna podrška i usmjeravanje kako bi imali siguran prostor da istražuju svijet u sebi i oko sebe. I zato ne smijemo zaboravljati da su roditelji prvi i najvažniji učitelji koji prenose svoje vrijednosti na djecu koje će ih pratiti kroz život.

„*Mnogo igračaka*“ - metoda kojom se roditelji često koriste. Djeci se kupuju raznorazne igračke, sve što požele. A ustvari za dijete je puno važniji odnos sa roditeljima nego skupe igračke, odjeća i ostalo.

„*Dječiji plač*“ - najveća noćna mora roditelja, mnogi će sve poduzeti samo da do njega ne dođe. Ali takva popustljivost ne vodi ničemu dobrom, samo će potaknuti dijete da se još radikalnije ponaša. Prirodno je da beba plače zbog fizioloških potreba, pa tako roditelji od samog rođenja čine sve da ono slučajno ne zaplače.

To promijeni život porodice, pa tako svi npr. šapuću dok dijete spava, a kad je budno svi pokušavaju da za zabave. Ukoliko se sa takvim ponašanjima pretjeruje dijete, kasnije možemo vidjeti posljedice popustljivog i potkupljivačkog odgoja djece. I sami često vidimo djecu koja prave roditeljima razne scene na javnim mjestima da bi ostvarili cilj koji žele.

„*Spektakularni rođendani*“ - danas su se rođendani pretvorili u takmičenja u spektakularnosti slavlja. Roditelji zakupljuju prostore, unajmljuju se fotografi, djeca sjede na posebnim foteljama, nose krune na glavi, nosi se odjeća određenih boja. Zatim se slike objavljuju na društvenim mrežama pa to izaziva lavinu raznoraznih komentara. Svi su princeze i prinčevi. Zatim kad dijete dođe u prvi razred, vidi da ima još mnogo princeza i prinčeva kao on i tada mogu nastati problemi.

„*Pretrpavanje djeteta*“ - potpuno je normalno kada roditelj želi da njegovo dijete bude uspješno, ali ponekad izlažu djecu velikom fizičkom i mentalnom naporu što se odražava na ličnost djeteta koje onda ne uspjeva da ostvari svoje spontane potrebe i talente. Djeca se upisuju na raznorazne kurseve i aktivnosti, koje ponekad i nisu njihov samostalan izbor. A mnogo je važnije da kvalitetno provede vrijeme sa svojim roditeljima nego na takvim aktivnostima. Vrlo je važna umjerenost.

9. ZAKLJUČCI

U životu čovjeka roditeljstvo je zasigurno jedna od najljepših uloga. Koliko će ona čovjeku predstavljati osjećaj zadovoljstva i sreće ovisi o osobi. Lako je postati roditeljem, ali biti roditelj je nešto puno značajnije.

Za razliku od tradicionalnog, danas se u savremenom odgoju promijenilo mnogo toga. Prije su kultura i način života bili drugačiji, naglasak je bio na položaju i ulozi u obitelji. Dok su danas uloge u obitelji većinom ravnopravne. Žene više nisu samo domaćice koje brinu isključivo o djeci, a muškarac nije jedina osoba koja financijsku obezbjeđuje obitelj.

U skladu s vremenom potrebe i želje koje danas djeca imaju, prije su bile nezamislive. Zbog toga je važno da roditelji budu uz svoju djecu od samog rođenja, igraju se s njima, uče ih pravim životnim vrijednostima kako bi, kada narastu, postali perspektivni i uspješni ljudi. Potrebno je razvijati kod djece i osjećaj samopoštovanja, graditi samopouzdanje kako bi se dijete moglo nositi i djelovati sa svijetom u kojem živi.

Kako je navedeno u radu, postoje razni roditeljski stilovi odgoja, a o roditelju ovisi koji će stil odgoja primijeniti. Djetetu je prije svega potrebna ljubav i pažnja, ako se ono odgaja u toplini, to će se zasigurno pozitivno odraziti na njegov razvoj i ponašanje. Danas je veliki akcent na materijalnim stvarima koje ponekad prevladaju temeljne životne vrijednosti. Naravno ono materijalno je potrebno, ali nije prioritetno za skladan život.

I na kraju važno je istaći da ne postoji najbolji recept za uspješno roditeljstvo, ono što jedni primjenjuju ne mora značiti da će biti uspješno i za druge. Biti dobar roditelj ne znači za svakoga isto. Ali postoje smjernice koje nam uveliko mogu pomoći i olakšati izvođenje takve uloge.

10. LITERATURA

- Ajduković, M., Rajter, M. (2014). Obiteljski ekonomski stres kao čimbenik rizika za nasilne odgojne postupke i psihosocijalnu dobrobit djece. U: Brajša -Tganec, Lopičić, J., Penezić, Z. (ur.) Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva (str. 353-375) . *Jastrebarsko: Naklada Slap*.
- Bornstein, M. H., Hanes, O. M., Azuma, H., Galperin, C., Maital, Sh., Ogino, M. (1998). A crossnational study of self-evaluations and attributions in parenting: Argentine, Belgium, France, Israel, Italy, Japan and the United States. *Development Psychology* 34, 662-676.
- Bos, H. M. W., van Balen, F., van dem Boom, D. C. (2007). Child Adjustment and Parenting in Planned Lesbian – Families. *American Journal of Orthopsychiatry*. 77(1), 38 – 48.
- Cowan, C. P., Cowan, P. A. (1992). When partners become parents. New York: *Basic Books*.
- Čudina – Obradović, M., Obradović, J. (2006). Psihologija braka i obitelji. Zagreb: *Golden marketing- Tehnička knjiga*.
- Čudina – Obradović, M., Obradović, J. (2002). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Zagreb. Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45-68.
- Delač, Hrupelj, J., Miljković, D., Lugomer Armando, G. (2000). *Lijepo je biti roditelj: priručnik za roditelje i djecu*. Zagreb: *Creativa*.
- Denham, S.A. (1998). Emotional Development in Young Children. New York: *The Guilford Press*.
- Gable, S., Belsky, J., Crnic, K. (1995). Coparenting during the child's 2nd year: A descriptive account. *Journal of Marriage and the Family* 57, 609-616.
- Galić, B. (2002). Moć i rod. *Revija za sociologiju*, 33(3-4), 225-238.
- Hooper, C., Gorin, S., Cabral, C., Dyson, C. (2007). Living with hardship 27/7: the diverse experiences of families in poverty. *York: The Frank Buttle Trust*.
- Janičić-Holcer, J. (2007). *Uspješan roditelj, uspješno dijete*. Zagreb: *Nika*.

- Jurčević-Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13(4), 122-150.
- Jurčević-Lozančić, A. (2015). Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktički izazovi. *Metodički obzori* 10(2), 39-48.
- Klarin, M. (2006). Razvoj djece u socijalnom kontekstu. *Jastrebarsko: Naklada Slap*.
- Kordić – Vuković, V. (1998). Postanite uspješan roditelj sretnog djeteta. *Zagreb: Akvamarine*.
- Lengua, L. J., Roosa, M. W., Schupak-Neuberg, E., Michaels, M. L., Berg, C. N., Weschler, L. F. (1992.) Using focus groups to guide the development of a parenting program for difficult to reach high risk families. *Family Relations* 41(2), 163–168.
- Loupan, B. C. (2006). Vjerujte u svoje dijete: Buđenje djetetovih punih potencijala. *Lekenik: Ostvarenje*.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor
- Ljubetić, M., Reić Ercegovac, I. (2010) Studentska percepcija obitelji i roditeljstva – kroskulturalna perspektiva. *Život i škola*, 56(3), 35–56.
- Maleš, D. (1993). *Škola-roditelji-djeca*. Izlaganje sa znanstvenog skupa.
- Maleš, D., Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskog odgoja. *Zagreb: FF PRESS*.
- Milić, A. (2007) Sociologija porodice: kritika i izazovi. *Beograd : Čigolja štampa*.
- Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N. i Josipović, V. (2003) Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline. *Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži*.
- Rečić, M. (2006). Obilježja dobrog obiteljskog odgoja. *Dakovo: Tempo d.o.o*.
- Rosić, V. (2005). Odgoj – obitelj – škola. *Rijeka: Žagar*.
- Rosić, V., Zloković, J. (2002). Prilozi obiteljskoj pedagogiji. *Rijeka: Graftrade*.
- Rosić, V., Zloković J. (2003). Modeli suradnje obitelji i škole. *Dakovo: Tempo*.

- Sabatelli, R. M., Waldron, R. J. (1995). Measurement issues in the assessment of the experience of parenthood. *Journal of Marriage and the Family* 57, 969-980.
- Šimić, A. (2011) Rodna dihotomija distribucije nezaposlenosti za vrijeme ekonomske krize u Hrvatskoj. *Praktični menadžment*, 2(3), 34-39.
- Uzelac, M. (2009) Roditeljstvo je danas ravnopravno partnerstvo. *Civilno društvo*, 6(23), 58 – 61.
- Vukasović, A. (2008). Teleologijsko i aksiologijsko utemeljenje odgoja u ozračju hrvatske odgojne preobrazbe. *Obnovljeni život: časopis za religioznu kulturu*, 63, 97-117.